

Ankara İtilafnâmesi (1921)

Birinci İnönü Savaşı'nı takiben Türkiye'nin o zamana değin Doğu, Batı ve Güney Cepheleri'nde elde etmiş olduğu askerî başarılarından sonra 1921 Şubat'ında toplanan Londra Konferansı'nda kalıcı siyasal sonuçlar elde edilememiş, Ankara Hükümet'ince gönderilen temsil heyetinin başkanı Dışişleri Bakanı Bekir Sami Bey'in Misak-ı Millî ekseni yetkileri aşarak imzaladığı anlaşmaların hem Mustafa Kemal hem de Türkiye Büyük Millet Meclisince kabul edilmemesi üzerine Fransızlarla diplomatik ilişkiler kesilmemiş; Fransız Hükûmeti, Fransız Senatosu Dışişleri Komisyonu Başkanı Franklin Bouillon'u Ankara'ya göndermişti. Franklin Bouillon'un Ankara ziyareti iki hafta sürmüş, görüşmeleri bizzat Mustafa Kemal yapmıştır. Görüşmelerde Yusuf Kemal (Tengirşenk) ile Fevzi Paşa da bulunmuştur. Görüşmeler 13 Haziran 1921'de başlamış, Mustafa Kemal'in *Nutuk* adlı eserinde belirttiği üzere bu gelişmelerde Türkiye için hareket noktası Misak-ı Millî olmuştur. Millî Mücadele'den amacın, Sevr Antlaşması'nın şu ya da bu maddesini değiştirmek değil, Türk milletine millî sınırlar içinde Fransız ve İngiliz milletlerinin sahip oldukları bütün hakları sağlamak olduğunu anlatmak olanağı doğmuştu. Kapitülasyonların kaldırılması ve tam bağımsızlıkla ilgili konular üzerinde Franklin Bouillon'un tutum ve ısrarı nedeniyle bir anlaşma, uyuşma söz konusu olmamış, Fransız temsilcisi Ankara'dan ayrılmıştır. Sakarya Meydan Muharebesi'nin kazanılmasından sonra, Türk-Fransız görüşmeleri 24 Eylül 1921 tarihinde Ankara'da yeniden başlamış ve 20 Ekim 1921 tarihinde imzalanan Ankara İtilafnamesi'yle sonuçlandırılmıştır. 13 maddelik itilafnameyi imzalayan Franklin Bouillon ile Yusuf Kemal (Tengirşenk)'in birbirlerine gönderdikleri diplomatik mektuplardan oluşan Ankara İtilafnamesi sayesinde Mustafa Kemal'in deyimiyle millî emellerimiz ilk kez Batılı devletlerden biri tarafından onaylanmış ve dile getirilmiş oluyordu. Bu antlaşma ile iki devlet arasında savaş durumunun sona ereceği açık olarak belirtiliyor, esirler karşılıklı olarak değiştiriliyor, İskenderun ve Antakya sancağında özel bir yönetim biçimi oluşturuluyor, Türk dili resmî bir niteliğe kavuşuyor, Türkiye-Suriye sınırı çiziliyor, Bağdat demir yolunun büyük bir kısmı, Kilikya bölgesi Türkiye sınırları içinde kalıyordu. Ankara İtilafnamesi Türkiye için önemli bir siyasi zaferdir. Misak-ı Milli belirli ölçüde gerçekleşiyordu. Ayrıca, İtilaf devletleri arasında önemli bir gedik açılması sağlanmış, bu gedik daha sonra İngiltere ve Fransa arasında giderek büyümüştür. Türkiye, bu itilafname sayesinde ihtiyaç duyduğu silah, cephane vb. gereksinimlerini Fransa'dan karşılayacaktır. Türkiye Büyük Millet Meclisi Hükûmeti, Güney Cephesi'ndeki kuvvetlerini Batı Anadolu'ya nakletmek imkânını bu itilafname ile elde etmiş oluyordu. Ankara İtilafnamesi yalnız İngiltere'nin değil Sovyet Rusya'nın da tepkisiyle karşılaşmış ve bu devleti endişelendirmiştir. Türkiye bu tepkilere direnmiştir. İngiltere'nin şiddetli tepkiler göstermesinde onun Türkiye ve Orta Doğu'daki çıkarlarının zarar görmeye başlayabileceği düşüncesi esas olmuştur. Fransa, İngiltere'nin bir çeşit jandarmalığını yapıyordu. İşte Ankara İtilafnamesi bu durumu bozuyordu. Sovyet Rusya itilafnamede kendisi aleyhine gizli maddelerin bulunduğu endişesine kapılmış, bunun doğru olmadığı yapılan görüşmelerde ortaya çıkmıştır.

İzzet ÖZTOPRAK

KAYNAKÇA

GÖNLÜBOL, Mehmet, SAR, Cem, **Olaylarla Türk Dış Politikası**, Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayını, Ankara 1987.

İslam Ansiklopedisi, S 10, Millî Eğitim Bakanlığı Yayını, İstanbul 1960.

ÖZTOPRAK, İzzet, **Türk ve Batı Kamuoyunda Millî Mücadele**, Türk Tarih Kurumu Yayını, Ankara 1989.

YAVUZ, Bige, **Kurtuluş Savaşı Döneminde Türk-Fransız İlişkileri: Fransız Arşiv Belgeleri Açısından**

1919-1922, Türk Tarih Kurumu Yayını, Ankara 1994.

21/11/2024 tarihinde <https://ataturkansiklopedisi.gov.tr/bilgi/ankara-tilafnamesi-1921/?pdf=3847> adresinden erişilmiştir